

UNG 3.0

pejlemærker

Invitation til debat om fremtidens ungdomsuddannelsessystem

Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier - Lederne (DEG-L) inviterer med dette oplæg alle interessenter til en debat om fremtidens ungdomsuddannelsessystem. De teknologiske, digitale og samfundsmæssige ændringer, de unges motivation og søgemønstre samt fremtidens kompetencebehov er markant anderledes end tidligere og disse forhold bør inddrages i den videre udvikling af ungdomsuddannelserne. Den øgede urbanisering koblet med en demografi, hvor ungdomsårgangene flere steder falder drastisk, vil sætte det nuværende opdelte ungdomsuddannelsessystem under yderligere pres.

DEG-L mener derfor, at det vil være rettidig omhu allerede nu at påbegynde en dialog om, hvordan et sammenhængende ungdomsuddannelsessystem skal se ud i fremtiden. Kun på den måde kan Danmark stå rustet til fremtidens efterspørgsel på uddannelse og nye kompetencer.

Udviklingen af et nyt ungdomsuddannelsessystem kræver omtanke og en grundig debat. Hos DEG-L mener vi, at drøftelsen skal have et ungdomsperspektiv og handle om form og indhold af ungdomsuddannelserne i forhold til de unge. Samfundets behov for kompetente medarbejdere med både faglærte og akademiske kompetencer er rigtig vigtigt særligt i kontekst af en aldrende befolkning, men det er de unge, som skal vælge en ungdomsuddannelse og derfor skal afsættet tages i netop dem.

Et ændret ungdomsuddannelsessystem kan betyde ændringer i finansieringen af systemet, institutionsstrukturen og styringen af institutionerne. Men denne dialog skal komme efter, at aktørerne omkring ungdomsuddannelserne har talt sig frem til det system, som vil lede flest mulige igennem relevant uddannelse for både samfundet og den enkelte.

DEG-L håber, at alle parter i og omkring ungdomsuddannelserne vil deltage aktivt og konstruktivt i denne vigtige dialog og debat. I dette oplæg har DEG-L opstillet fire pejlemærker, som vi mener bør være bærende for et nyt system, men dokumentet er et åbent og arbejdende stykke papir, som skal kvalificeres gennem drøftelserne.

DEG-L / 15. maj 2018

Omstilling til fremtiden

Nogle mener, at vi er på vej ind i en fjerde industriel revolution. Andre, at vi allerede er i fuld gang. Automatisering af maskiner og processer har været et vilkår i årtier, men vi ser nu mange eksempler på, at den digitale verden krydses med den fysiske og at dette præger samfundet og arbejdsmarkedet. Den merkantile verden oplever tilsvarende store forandringer. Handel er blevet global og gået online, markedsbalancerne skifter og det skaber nye kunder med andre præferencer. "Big data" skaber fundament for, at services, markedsføring og vidensspredning kan målrettes den enkelte og konkurrencen skærpes.

Samtidig stiger forandringshastigheden. Hvor den teknologiske og digitale udvikling tidligere har udviklet sig forholdsvis lineært, synes det i dag at foregå eksponentielt. Det spås at ville medføre kvantespring bl.a. inden for robotteknologi, kunstig intelligens og 3D-print som vil påvirke alle arbejdsområder. Det vil uvilkårligt ændre, forny og forælde mange fag, jobfunktioner og kompetencekrav samtidig med, at det er med til at løfte produktiviteten og bl.a. har været med til at hjælpe Danmark ud af den seneste finanskrise. Ressourcerne er mange steder knappe og dette nødvendiggør nye måder at tænke større effektivitet på - det være sig både inden for sundhed, industri, merkantile områder men også mere akademiske områder og internt i uddannelsesverdenen.

Denne omstilling og udvikling skaber allerede nu afgørende forandringer på arbejdsmarkedet og udfordrer både offentlige og private virksomheders måde at tænke, skabe og drive forretning på. Erhvervsministeriets seneste strategi for digital vækst i Danmark¹ påpeger, at særligt mindre og mellemstore danske virksomheder står over for en markant digital og teknologisk omstilling, hvor op mod hver tredje jobfunktion vurderes allerede nu at kunne automatiseres. Det kræver, at der tænkes og handles på bl.a. nye agile forretningsmodeller og fagligheder, teknologisk omstillingsparathed og især digitale kompetencer, hvor særligt de unges evne til at kode og afkode digitalt er centrale.

Strategien påpeger også, at der i takt med, at jobfunktionerne ændres vil ske en afgørende forskydning af, hvilke færdigheder, der bliver vigtige for den enkelte at besidde. Danske arbejdstagere kan fremover komme til at bruge 20-30 pct. mere tid på aktiviteter, der kræver bl.a. sociale færdigheder, kreativitet og problemløsning – mens f.eks. efterspørgslen på fysiske færdigheder vil falde med 10-15 pct.

Unge kompetencer i fremtiden

Hvilke uddannelses- og kompetencebehov vil så blive efterspurgt i den fagre nye verden? Analyser og prognoser varierer, og det stiller uddannelsessektoren over for en kæmpe udfordring. Her spiller ungdomsuddannelserne en central rolle. Det er her, de unge skal klædes på til at begå sig i en omskiftelig og ukendt fremtid, hvor hele verden vil være en potentiel arbejdsplads med store vækstmuligheder, men hvor også det danske arbejdsmarked disruptes af udenlandske kompetencer og aktører.

Begrebet "21st Century Skills"² har i en del år præget diskussionen om skoleudvikling og kompetencekrav og vidner om de bestræbelser, der bliver gjort for målrette uddannelse og undervisning mod, at eleverne generer viden og udvikler kompetencer, der matcher nutidens krav. Generiske kompetencer, såsom samarbejde og kommunikative færdigheder, fremhæves som de kompetencer, der efterspørges i det samfund og på de arbejdspladser, de unge efter deres uddannelse skal være en del af. Også kritisk tænkning er afgørende. De unge skal kunne selektere i de informationer, de præsenteres for og skabe

¹ "Strategi for Danmarks digitale vækst 2018"

² Kompetencer i det 21. århundrede

deres egne mening byggende på en generel forståelse af den kulturelle, historiske og naturvidenskabelige udvikling, verden i dag er produkt af.

Derudover er medborgerskab, demokratiske værdier og evnen til at indgå i fællesskaber vigtige kompetencer også i fremtiden. De unge skal gives et solidt fundament, der sikrer, at de er klædt på til at træde ud i voksenlivet, hvor deres stemme og handlinger har en værdi. Globaliseringen, digitaliseringen og de fælles klimaudfordringer gør, at den enkelte danske unge i langt højere grad end tidligere er forbundet med resten af verden og de skal have helhedsforståelse og navigationsevne til at håndtere dette.

Fremtidens ungdomsuddannelsessystem

I fremtiden vil der være brug for ungdomsuddannelser, der tager højde for, at unge mennesker er forskellige og som kan rumme de unges talent, potentiale, begavelser, individualitet og interesser. Fremtidens ungdomsuddannelser bør på den ene side give unge brede og generiske kompetencer, som danner grundlag for omstilling, agilitet samt løbende og skiftende specialiseringer – og på den anden side en solid faglig dybde, som kvalificerer til arbejdsmarkedet eller det videregående uddannelsessystem. Det øger behovet for at nytænke ungdomsuddannelsessystemet, så det af de unge samlet set opleves at tilbyde attraktive og relevante uddannelser.

Danmark bør have et ungdomsuddannelsessystem, hvor den unge gøres bevidst om egne kompetencer, ambitioner og fremtidsmuligheder og hvor der stilles krav til, at den enkelte får mest muligt ud af sine kvalifikationer. Den unge skal kunne vælge om uden at tabe terræn og bringe sin viden med til andre uddannelser. Vi skal have et ungdomsuddannelsessystem, hvor den enkelte mødes og udfordres på det niveau, hvor hun eller han er og herfra igennem forskellige læringsstile og didaktiske metoder løftes til at blive så dygtig som muligt.

Valget af en ungdomsuddannelse skal være et positivt tilvalg, der tager afsæt i den enkelte unge. Den unges nysgerrighed og lyst til at lære mere skal stimuleres. Vi skal fremme refleksion og dialog i udviklingen af livsduelige unge, som er motiverede for og evner at skabe værdi for de fællesskaber, de indgår i under deres uddannelse og senere på arbejdsmarkedet. De unge skal se ind i et ligestillet ungdomsuddannelsessystem, hvor de uanset deres valg af retning, oplever tid til at etablere et klassefællesskab; til at udvikle sig som demokratiske medborgere; til at opnå kompetencer, der skal til for at begå sig på fremtidens arbejdsmarked; til at blive klædt på til det videregående uddannelsessystem og til at kunne nå sit fulde potentiale gennem individuelt tilpassede læringsformer.

Vi skal stille attraktive ungdomsuddannelser til rådighed – kendetegnet ved høj faglighed og kvalitet både i de praktiske og de boglige fag, så vi gør de unge og deres faglighed konkurrencedygtig nationalt og internationalt. Vi skal have et ungdomsuddannelsessystem, som motiverer alle, hjælper de udfordrede og bakker op om dem, som både vil og kan. Et system, hvor ungdomsliv, fællesskab og medborgerskab er en naturlig del af alle ungdomsuddannelser og hvor der er tid til dette såvel som til faglig fordybelse. Et system, hvor der er en naturlig sammenhæng til den grundskole, man kommer fra og det arbejdsliv eller videregående uddannelsessystem, man skal fortsætte i.

Nuværende og kommende ungdomsgenerationer skal være langt længere på arbejdsmarked end tidligere generationer og prognoserne siger, at de unge i dag vil foretage væsentligt flere markante karriereskifte undervejs i deres arbejdsliv end deres forældre og bedsteforældre. Det kræver, at ungdomsuddannelserne stimulerer deres læringslyst og -evne og giver dem et solidt fundament for løbende at kunne tilegne sig ny viden, tilpasse sig arbejdsmarkedet og naturligt have fokus på livslang læring.

De fire pejlemærker

DEG-L har på baggrund af ovenstående opstillet fire pejlemærker for fremtidens ungdomsuddannelsessystem. Pejlemærker, som foreningen mener bør være bærende i det videre arbejde med at forny og udvikle ungdomsuddannelserne i Danmark. Pejlemærkerne er til drøftelse og åbne for yderligere kvalificering.

1. Sammenhæng med grundskolen

Ingen elev bør forlade grundskolen uden at være uddannelsesparat til en ungdomsuddannelse og elevernes vej mod et ungdomsuddannelsesvalg skal starte tidligt i grundskolen. Ikke ved at dele dem op i praksisorienterede og teoretiske linjer, men ved at ændre den måde de lærer på. Eleverne skal gøres bevidste om egne drømme, muligheder og kompetencer gennem en mere praksis- og anvendelsesorienteret undervisning, hvor teori sættes i en meningsfyldt kontekst, bl.a. ved at inddrage det omkringliggende samfund i langt højere grad end nu.

Grundskoleleverne har hver især et stort potentiale for at opnå kompetencer på et højt niveau, og læringsstilen skal derfor være tilpasset den enkelte. Undervisningsformerne må ikke hindre, at den enkelte opnår kompetencer på højst muligt niveau – og det skal anerkendes, at formelle niveauer kan opnås på forskellig vis. Der vil være elever, som løftes fagligt af at møde læringsstile, som f.eks. sætter matematikken eller danskundervisningen i en praksisorienteret kontekst, og der vil være unge som løftes af en mere boglig og teoretisk tilgang. Derfor skal både teori- og praksiskundskaber og færdigheder knytte sig til alle folkeskolens fag. Elevernes praktiske kundskaber og skaberevner skal tælle på lige fod med de boglige kundskaber og være en naturlig del af den enkeltes dannelse.

2. Fleksibilitet, merit og bevægelighed

Der er behov for et bevægeligt og fleksibelt meritssystem samt en modulopbygning, som gør det muligt for elev, uddannelse og skole at tænke på tværs af uddannelser og give eleven mulighed for at skifte mellem uddannelser – uden at eleven falder fra eller skal starte forfra. Erhvervede kundskaber og kompetencer må aldrig være spildt.

Det kræver et opgør med siloerne og den herskende vanetænkning, hvor uddannelsesvalget allerede fra starten begrænser. "Den lige og direkte vej" skal indeholde flere mulige ruter, som imødekommer de unges ønske om at ruste sig til et omskifteligt og uforudsigeligt arbejdsmarked ved at holde uddannelses- og karrieremuligheder åbne.

Det skal derfor være muligt bygge videre på de kompetencer, man har opnået, og i ungdomsuddannelserne bør der således gives mulighed for, at specialisering sker løbende og ikke fra starten. Dette skal sikre den unge bredere kompetencer og muligheder for at vælge en anden og ny retning eller speciale undervejs i sit uddannelsesforløb.

3. Forenkling og sidestilling

De unge skal fremover opleve, at ungdomsuddannelserne er sidestillede og nuværende skel er visket bort. De skal møde sammenlignelige uddannelser, der alle tilbyder den samme stabilitet og kontinuitet, fokus på høj faglighed, et stærkt og inkluderende ungdomsmiljø og sidestillede åbne muligheder bagefter. Differentierede læringsstile og didaktik skal sikre, at den enkelte når sit højst mulige niveau og at formelle niveauer kan nås på forskellig vis.

”Enkelt og overskueligt” skal være kodeordene for fremtidens ungdomsuddannelsessystem. Det kræver en strukturel forenkling og et for de unge mere gennemskueligt system – med bl.a. en fælles garanti for, at den unge kan gennemføre sin uddannelse uanset retning, hvis den unge har bestået de relevante prøver.

Vi skal i fremtidens ungdomsuddannelser bygge videre på det bedste af det, der virker i dag:

- De erhvervsrettedes uddannelsers *vekselvirkning*
- De kombinerede uddannelsers *kombination af teori og praksis*
- De gymnasiale uddannelsers *mulighed for fordybelse, kontinuitet og tid*

Fremtidens ungdomsuddannelsessystem skal desuden starte med en fælles indgang, hvor den unge bliver afklaret om sit valg af uddannelsesretning og alle unge får samme ”basis” af generiske kompetencer og medborgerskabsforståelse. En fælles indgang, som kan gå på tværs eller være opdelt i uddannelsernes fokus og hvilke boglige og praktiske niveauer, der ønskes.

4. Karriereperspektiv og livslang læring

Efter en ungdomsuddannelse skal den unge stå med flere og brede fremtids- og karriereperspektiver på hånden, og dermed ikke tidligt være låst af sit ungdomsuddannelsesvalg. Den unge skal kunne bevæge sig ubesværet ud på arbejdsmarkedet eller ind i det videregående uddannelsessystem. I et livslangt læringsperspektiv skal det være muligt hele tiden at bygge til og bygge på, så alle veje er mulige og holdes åbne.

Den unge skal stå stærkt som en demokratisk medborger med forståelse for det fællesskab og den verden, som den unge er en del og de forpligtigelser, den enkelte har i at værne om et samfund og en klode, hvor alle behandles med respekt og planetens ressourcer anvendes med fornuft og med fremtiden for øje.

Den unge som forlader fremtidens ungdomsuddannelsessystem, vil både være forberedt til arbejdsmarkedet, fortsat uddannelse og livslang læring. Den unge vil til enhver tid have mulighed for løbende at dygtiggøre sig og tilegne sig nye kompetencer til fremtidens arbejdsmarked. Dette forudsætter, at der er en tæt tilknytning til og sammenhæng med de andre videregående uddannelsessystemer og med det samfund og arbejdsmarked, som i sidste ende efterspørger de unge og deres kompetencer.